

Medmenneske

Nyrealismen og den historiske romanen

☛ Rundt 1910 vokste det fram en ny generasjon romanforfattere her i landet. *Nyrealistene* hentet inspirasjon fra både realismen og nyromantikken, men hovedformålet deres var å vise at mennesket har ansvar for eget liv.

☛ Nyrealistene skrev gjerne om enkeltmennesket i moralsk eller etisk konflikt med omverdenen. Derfor blir denne litterære retningen også kalt *etisk realisme*. Sterke følelser som kjærlighet og hat får romanpersonene til å bryte sine egne etiske normer og grenser. Det fører til at de opplever samvittighetsnag og angst – og har et behov for å sone. Ønsket om å gjøre bot er et sentralt tema hos de nyrealistiske forfatterne.

☛ Den historiske romanen, ofte i flere bind, er ramme når nyrealistene skildrer hvordan menneskene gjennom generasjoner blir formet av ulike konflikter i det sosiale miljøet. Dette brede romanformatet gjør at forfatterne også kan skifte synsvinkel slik at vi ser de ulike hendingene gjennom øynene til flere av personene i romanen.

☛ Både her i landet og i de fleste andre land i Europa var det stor interesse for historisk, episk diktning. Olav Duun gav ut bokserien om *Juvikfolke*. Samtidig kom Sigrid Undset med trilogien om *Kristin Lavransdatter*, og Johan Falkberget lanserte sine historiske romaner med handling fra Røros.

Folkelivsskildring og talespråk

☞ Den nye forfattergenerasjonen kom fra ulike deler av landet og fra ulike samfunns- lag. De var bergmenn og bønder, fiskere og industriarbeidere. Et felles tema i bøkene er at de handler om konflikten mellom enkelt- mennesket og fellesskapet.

☞ Olav Duun kom fra Namdalen i Nord- Trøndelag og var fisker fram til han som 25-åring begynte med lærerutdanning. Han arbeidet først noen år som lærer i Trønde- lag og flyttet deretter til Holmestrand i Vestfold, der han underviste fram til 1927.

☞ Studietida gav inspirasjon til å skrive, og han brukte et landsmål med sterke inn- slag av namdalsdialekt. Duun mente han måtte bruke den lokale dialekten, språket som folket hans talte, dersom han skulle dikte med troverdighet.

☞ Duun regnes som en stor språkkunst- ner og hører til blant de fremste forfat- terne i norsk litteratur på 1900-tallet. Han var svært produktiv og utgav i alt 25 romaner, fire novellesamlinger og to barnebøker.

Juvikfolke

☛ Gjennombruddet for Duun som forfatter kom i 1918 med slektsromanen *Juvingar*, der handlingen er knyttet til hjemstedet Jøa i Namdalen. Fram til 1923 skrev han ei bok i året om *Juvikfolke*, til sammen seks romaner.

☛ Det er øyene, havet og folket i dette kystlandskapet som utgjør ramma om bokserien. Vi følger Juvik-slekta gjennom seks generasjoner, fra 1600-tallet og fram mot 1800-tallet. Slekta medlemmer kjemper en kamp mot hedenskap og villskap. De har lett for å gripe til vold og kommer stadig i konflikt med hverandre.

☛ *Juvikfolke* regnes som et storverk i norsk litteratur. Det har episk kraft og mangfold, og Duun viser stor bredde og innsikt gjennom sine skildringer av folk, miljø og kulturhistoriske utviklingslinjer.

Det er sagt om romanserien at den kan tolkes som et møte mellom gammel tid og moderne samfunnsforståelse.

Duuns venner og familie forteller hvordan han innstilte seg på forfattergjerningen allerede som nokså ung

Medmenneske

☛ Det neste høydepunktet i forfatter-
skapet er *Medmenneske*, en roman fra 1929. Boka er første bind i trilogien om Ragnhild, som også omfatter bøkene *Ragnhild* (1930) og *Siste leveåre* (1931).

☛ Hovedtemaet i *Medmenneske* er ondskapsen i mennesket og hva som kan stilles opp mot det onde. Motsetningene i romanen er den gode Ragnhild og svigerfaren Didrik, som representerer ondskapsen selv. Det er en lang og ondsinnet konflikt mellom Ragnhilds mann Håkon og svigerfaren, og denne konflikten ender med en katastrofe, for Ragnhild dreper svigerfaren.

☛ Drapet er ikke planlagt og overlagt, heller en spontan handling som kan tolkes som et selvforsvar. Ragnhild er et

godt menneske som i utgangspunktet aldri vil gjøre andre noe ondt. Men under ligger også angsten for at Håkon kan komme til å drepe faren. Hun vil ikke at mannen hennes skal bli morder, og gjør en slags plikthandling da hun tar livet av svigerfaren med øks.

☞ Ragnhild må sone fengselsstraff, og hun sier selv: «*Det vonde drep du ikkje med øks.*» Hun vet at hun har handlet galt og må ta sin straff for det, men hun kjenner seg også sveket av Håkon da hun må sone. Først mange år seinere blir de to forsonet, og da er det Håkon som har problemer med å reise seg når han innser at han har sveket kona.

Otto Hageberg forteller om romanen Medmenneske og de virkemidlene forfatteren bruker for å få fram spenningene i Ragnhild, og for å synliggjøre forholdet mellom henne og svigerfaren Didrik

Menneske og maktene

☛ *Menneske og maktene* (1938) er den

i siste boka i Duuns forfatterskap. Boka er en kollektivroman uten fast hovedperson, og handlingen utspiller seg i et fiktivt øysamfunn som Duun kaller Øyvære. Menneskene som lever på denne øya, må måle krefter med maktene, det vil si kreftene som styrer livet deres. Vi møter forskjellige mennesker som lar seg styre av ulike makter. Noen gir tapt for maktene, andre frykter maktene og lever i angst, og atter andre grubler over maktene og mister livslysten.

☛ Første og siste kapittel i boka utgjør en rammefortelling. Det finnes en gammel spådom om at øysamfunnet skal gå under ei uværsnatt med storflom og storm, og at mange skal drukne, men enkelte skal overleve. Siste kapittel skildrer nettopp

denne natta med uvær og flom. Midtpartiet i boka består av fem fortellinger. Hver fortelling gir oss forhistorien til en av hovedpersonene som stilles overfor kriser og påkjenninger i uværsnatta som kommer.

☛ Vi blir kjent med menneskene i øysamfunnet, blant annet Helmer, som tar ansvar for folk rundt seg, og den mistroiske Ludvig, som hater livet og er negativ til det meste. Når katastrofen kommer, får vi se hvem som klarer seg og overlever av alle dem som bor på øya: Det er de som har tro på at det går an å leve i fellesskap, og som står solidarisk med hverandre. De som mangler denne solidariteten og har mistro til hverandre, går under.

Det gode i mennesket

☞ Hovedgrunnen til at Olav Duun var høyt verdsatt i samtida, er nok at han fokuserte på et grunnleggende mellom-menneskelig tema: Hva er det som gjør oss til gode mennesker? Det menneskesynet Duun forfekter, går igjen som en rød tråd i hele forfatterskapet.

☞ Kampen mellom gode og onde makter er på mange måter hovedmotivet i Duuns forfatterskap: På hvilken side står vi i kampen mellom det gode og det onde? Utnytter vi de onde maktene for å skaffe oss makt over andre? Eller kjemper vi imot det onde og med det gode for å stå ved siden av dem som trenger hjelp?

☞ Første verdenskrig hadde gjort slike spørsmål svært aktuelle. Samtidig kom menneskelig ondskap på nytt i fokus utover i 1930-årene, da nazismen og

fascismen var på frammarsj og krigstruselen nok en gang hang over Europa.

☞ Det blir sagt om Duun at han ikke fortolker det onde som en autonom motmakt til det gode. I Duuns bøker har ikke ondskapen og hatet en kjerne som er ond. Vi kan si at hatet i sin natur er en skade, *et menneske på vranga*.

☞ *En skyldfølelse, en opplevelse eller en ugjerning i ungdommen kan forsikne seg i et slags selvhat, og dette kan avspeile seg gjennom hele livet og hele væremåten, skal Duun ha uttalt.*

